

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาหลักการและเหตุผล

ประเทศไทยมีแรงงานของประเทศส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ในภาคเกษตรกรรม เกษตรกรสามารถผลิตผลผลิตสินค้าเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลงจากปี 2555-2558 คิดเป็นร้อยละเทียบกับระยะเวลาเดียวกันกับปีก่อน ตามลำดับดังนี้ 4.5, 0.6, 0.4 และ -5.3 ขณะที่ราคาสินค้าเกษตรกรรม จากปี 2555-2558 คิดเป็นร้อยละเทียบกับระยะเวลาเดียวกันกับปีก่อน ตามลำดับดังนี้ -9.7, -0.3, -6.2 และ -5.9 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2556 และ 2558) โดยราคาสินค้าเกษตรกรรมในช่วงปี 2558 ที่หดตัวเป็นผลจากราคาอ้างอิงในตลาดต่างประเทศที่ปรับตัวตามอุปสงค์และอุปทานของสินค้าเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา กลุ่มสินค้าประมง และอ้อย

ในขณะที่ปัจจุบันเกษตรกรมีต้นทุนในการทำการเกษตรสูงขึ้น โดยเฉพาะต้นทุนของปัจจัยการผลิตประเภทสารเคมีเนื่องจากต้องอาศัยการนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้มีการใช้สารเคมีทางการเกษตร ได้แก่ สารกำจัดวัชพืช สารกำจัดแมลง สารป้องกันและกำจัดโรคพืช และอื่นๆ รวมมีปริมาณและมูลค่าการนำเข้าวัตถุดิบทางการเกษตรต่อปี ในระยะช่วงปี 2553-2558 ตามลำดับดังนี้ ปี 2553 มีปริมาณ 117,815 ตัน คิดเป็นมูลค่า 17,956 ล้านบาท ปี 2554 มีปริมาณ 164,538 ตัน คิดเป็นมูลค่า 22,070 ล้านบาท ปี 2555 มีปริมาณ 134,480 ตัน คิดเป็นมูลค่า 19,378 ล้านบาท ปี 2556 มีปริมาณ 172,826 ตัน คิดเป็นมูลค่า 24,416 ล้านบาท ปี 2557 มีปริมาณ 147,375 ตัน คิดเป็นมูลค่า 22,812 ล้านบาท และ ปี 2558 มีปริมาณ 149,546 ตัน คิดเป็นมูลค่า 19,326 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) จากปริมาณการใช้สารเคมีที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ซึ่งเป็นต้นทุนของผู้ผลิตโดยตรง นอกจากนี้ยังส่งผลโดยอ้อมต่อต้นทุนทางสังคมที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดในภาคกลางของประเทศไทย หรือภาคเหนือตอนล่าง มีพื้นที่จังหวัดรวม 10,815.854 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 6,759,909 ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 2,498,776 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.97 ของพื้นที่ทั้งหมด การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรจำนวน 2,498,776 ไร่ (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 กรมวิชาการเกษตร, 2557-2559) พื้นที่ทางการเกษตรจังหวัดพิษณุโลกทำการเพาะปลูกพืชหลากหลายชนิด ได้แก่ เพาะปลูกข้าว พืชไร่และพืชสวน เป็นการสร้างรายได้แก่เกษตรกรและสร้างเศรษฐกิจแก่จังหวัด โดยเศรษฐกิจจังหวัดพิษณุโลกในเดือนมกราคม 2560 พบว่า มีการขยายตัวเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันกับปีก่อน เศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม พบว่า มีการหดตัวร้อยละ -49.5 และหดตัวต่อเนื่องจากเดือนก่อนที่ร้อยละ -7.8 แม้ว่าปริมาณการผลิตข้าวนาปีและข้าวนาปรังกลับมาขยายตัวได้ร้อยละ 296.5 แต่จากปริมาณผลผลิตอ้อยโรงงานและมันสำปะรังที่หดตัวร้อยละ -52.6 และ -53.5 เป็นแรงกดดันให้ภาพรวมของการผลิตภาคเกษตรกรรมหดตัวลงในช่วงเวลาดังกล่าว (สำนักงานคลังจังหวัดพิษณุโลก, 2560) ซึ่งในพื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัดพิษณุโลกมีมากถึง 2,498,776 ไร่ จะส่งผลต่อปริมาณการใช้สารเคมีจำนวนมากนับเป็นการใช้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรที่สูงตามไปด้วย

หากเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดพิษณุโลก สามารถควบคุมต้นทุนการผลิตในภาคเกษตรกรรมลงได้ โดยเฉพาะการควบคุมปริมาณการใช้สารเคมีในการเกษตร จะสามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรและเศรษฐกิจภาคการเกษตรของจังหวัดพิษณุโลกให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก ที่มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีรายได้สูงขึ้น มีภาคการเกษตรแบบยั่งยืน ปัจจุบันพบว่าเกษตรกรในพื้นที่ตำบลบ้านกร่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่ยังคงใช้สารเคมีประกอบกับมีการทำนามากกว่า 1 ครั้งต่อปี ปริมาณการใช้สารเคมีต่อปีโดยรวมจึงมีปริมาณมาก คิดเป็นมูลค่าต้นทุนที่สูง ดังนั้นหากเกษตรกรสามารถลดต้นทุนโดยลดปริมาณการใช้สารเคมีลงได้ จะเป็นการใช้ต้นทุนต่ำลง มีปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม สุขภาพร่างกายปลอดภัยจากการใช้สารเคมี ซึ่งการหาแนวทางดังกล่าวมานี้จะเป็นข้อมูลที่น่าไปใช้ในการตัดสินใจวางแผนการผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะการทำนาที่คุ้มค่าต่อเกษตรกร เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมต่อไป

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เพื่อศึกษาแนวทางการลดต้นทุนการทำนาของเกษตรกรตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลต้นทุนการทำนา
  - 1.1 ประชากรได้แก่ เกษตรกรชาวนาในพื้นที่ ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
  - 1.2 กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบบังเอิญจำนวน 41 คน
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการกำหนดแนวทางการลดต้นทุน
  - 2.1. ประชากรได้แก่ตัวแทนเกษตรกร นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
  - 2.2กลุ่มตัวอย่างได้ จากการเลือกแบบเจาะจงจาก จำนวน 14 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของชาวนา ได้แก่
  - 1.1 เพศ
  - 1.2 อายุ
  - 1.3 จำนวนสมาชิกในครอบครัว
  - 1.4 ระดับการศึกษาสูงสุด
  - 1.5 ประสบการณ์ทำนาปลูกข้าว
  - 1.6 พื้นที่การทำนา

- 1.7 จำนวนรอบในการทำนาต่อปี
- 1.8 ปริมาณผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ในแต่ละครั้งโดยประมาณ
- 1.9 รายได้จากการจำหน่ายข้าวเปลือกในแต่ละครั้งโดยประมาณ
- 1.10 แหล่งเงินลงทุนในการทำนา
- 1.11 ภาระหนี้สิน
- 1.12 การใช้สารเคมี หรือเกษตรอินทรีย์
- 2. ข้อมูลต้นทุนการทำนา
  - 2.1 ต้นทุนในการเพาะปลูก
    - 2.1.1 ค่าใช้จ่ายในการไถเตรียมที่นาก่อนการเพาะปลูก
    - 2.1.2 ค่าใช้จ่ายในการจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าว
    - 2.1.3 ค่าใช้จ่ายในการหว่าน หรือดำนา
    - 2.1.4 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ
  - 2.2 ต้นทุนในการบำรุงรักษาขณะข้าวเติบโต
    - 2.2.1 ค่าใช้จ่ายในการกำจัดวัชพืช
    - 2.2.2 ค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ย
    - 2.2.3 ค่าใช้จ่ายในการหว่านปุ๋ย/ไร่
    - 2.2.4 ค่าใช้จ่ายในการกำจัดศัตรูพืช
    - 2.2.5 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดการน้ำ
    - 2.2.6 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ
  - 2.3 ต้นทุนในการเก็บเกี่ยว
    - 2.3.1 ค่าจ้างรถเกี่ยวข้าว
    - 2.3.2 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

อภิธานศัพท์

1. **เกษตรกร** หมายถึงชาวนาตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีการทำนาในปีพ.ศ.2560
2. **ต้นทุนการทำนา** หมายถึง ต้นทุนการทำนาของเกษตรกรตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ต้นทุนในการเพาะปลูก ต้นทุนในการบำรุงรักษาขณะข้าวเติบโต และต้นทุนในการเก็บเกี่ยว
3. **แนวทางการลดต้นทุนการทำนา** หมายถึง แนวทางต้นทุนการทำนาของเกษตรกรตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ต้นทุนในการเพาะปลูก ต้นทุนในการบำรุงรักษาขณะข้าวเติบโต และต้นทุนในการเก็บเกี่ยว ซึ่งได้จากการเสวนาของตัวแทนเกษตรกร นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล